

EĞİTİM FAKÜLTELERİNDE GÖREV YAPMAKTA OLAN ÖĞRETİM ELEMANLARININ ÇOKKÜLTÜRLÜ YETERLİK ALGILARININ İNCELENMESİ

*Alper BAŞBAY**

*D. Yelda KAĞNICI***

*Fırat SARSAR****

ÖZET

Çokkültürlü eğitim, demokratik inanç ve değerler üzerine kurulu bir öğrenme ve öğretme yaklaşımıdır. Öğrenme ve öğretme sürecinin kültürel çoğulculuğu teşvik edecek ve farklı kültürlere saygı duyulmasını sağlayacak biçimde ortak anlaşma çerçevesinde inşa edilmesi temel beklentidir. Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin farklı kültürel özelliklere sahip öğrencilerine yönelik etkin bir çokkültürlü eğitim ortamı oluşturması gerektiği kaçınılmaz bir olgudur. Bu bağlamda öğretmen adaylarını yetiştiren Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlülüğe ilişkin bakış açılarının ortaya konulması gerekmektedir. Bu araştırmada Türkiye'deki üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri düzeyleri ve bu yeterlik düzeylerinin cinsiyet, unvan, iş deneyimi, yurtdışı deneyimi, yaşantının çoğunun geçirildiği yer ve üniversitelerinin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediği incelenmiştir. Çalışmaya 63 Eğitim Fakültesinden 176'sı kadın ve 171'i erkek olmak üzere toplam 347 öğretim elemanı katılmıştır. Araştırmanın verileri "Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği" ile toplanmıştır. Verilerin analizinde çok değişkenli ANOVA (MANOVA) kullanılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü bilgi, farkındalık ve beceri yeterlik algılarının yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın diğer bulgularına göre öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarında unvan, iş deneyimi, yaşantının çoğunun geçirildiği yer ve üniversitelerinin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar bulunamamışken, cinsiyet ve yurtdışı deneyim olmak üzere iki demografik değişken yönünden istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar görülmüştür. Kadın öğretim elemanlarının kültürel farkındalık ve beceri düzeylerinin erkek öğretim elemanlara göre ve yurtdışı deneyimi olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarının yurtdışı deneyimi olmayan öğretim elemanlarına göre daha fazla olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çokkültürlülük, çokkültürlü eğitim, çokkültürlü yeterlik, öğretmenlik mesleği yeterlikleri.

* Yrd. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü El-mek: alper.basbay@ege.edu.tr

** Doç. Dr., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü El-mek: yelda.kagnici@ege.edu.tr

*** Arş.Gör., Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü El-mek: firat.sarsar@ege.edu.tr

EXAMINING MULTICULTURAL COMPETENCE PERCEPTIONS OF EDUCATION FACULTY

ABSTRACT

Multicultural education is a learning and teaching approach that is based on democratic belief and values. The main assumption is to construct the learning and teaching process that encourages cultural pluralism and respects different cultures in a common sense. It is inevitable that teachers who work in the primary and the secondary schools have to provide multicultural environments for students who have different cultural backgrounds. In this manner it is required to identify the Education faculty's, who train teacher candidates, perceptions about multiculturalism. In the present study Education faculties' perceptions regarding multicultural awareness, multicultural knowledge and multicultural skill levels and whether these competency levels show significant differences with respect to various variables were examined. 347 faculties (176 female, 171 male) from 63 universities participated in the study. The data of the study was collected by "Perceptions of Multicultural Competence Scale" developed by the researchers. In order to analyze data multivariate ANOVA (MANOVA) was used. According to the results, it was seen that Education faculties' perceived multicultural competencies were high. As the other result of the study, regarding perceived multicultural competencies although no significant differences were found in terms of academic position, geographical region, job experience and place lived for most of their lives variables, two demographic variables namely gender and international experience were found to be statistically significant. Female faculties' cultural awareness and skill levels were higher than male faculty and multicultural competence perceptions of faculty who has international experience were higher than faculty who does not.

Key Words: Multicultural competence, multicultural education, multicultural competency, teacher competencies.

Giriş

En genel tanımıyla eğitim, bireyleri içinde yaşadığı kültürel değerlerle donanık yetiştirme ya da diğer bir ifadeyle kasıtlı kültürlenme sürecidir. Eğitim sürecinde bireyler içinde yetiştiği kültürün değerlerini kazanmalı, bu değerleri korumalı ve geliştirmelidir. Bu süreçten birinci derecede sorumlu olan ise eğitim kurumlarıdır. Eğitim sürecinin kültürel yapıdan bağımsız olması söz konusu olamaz (Le Roux, 2002). Etkili bir eğitim süreciyle bireylere kendisinin ve başkalarının kültürel geçmişlerini, değerlerini ve geleneklerini anlama becerisi kazandırılmak istenilmektedir. Bu süreçte öğrenen ve öğretici rollerini üstlenenlerin kültürel özgeçmişleri, yaşam anlayışları, gelenek, görenekleri, düşünme ve problem çözme yollarını keşfetmeleri ve geliştirmeleri beklenilir. En genel ifadeyle kültürel yapıyı öğrenmeleri beklenilir. İnsanlık tarihiyle eşzamanlı olan kültür kavramı, insanın doğaya eklediği tüm maddi ve manevi varlıkların toplamı şeklinde tanımlanmaktadır. Bu anlamda, insanlığın yarattığı, ürettiği, her mal, her ahlak kuralı bir "kültür

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/3, Winter 2013

ögesi"dir (Kongar, 1996). Kültür, davranış kalıpları, tutumlar, normlar, değerler, iletişim biçimleri, dil, inanç, eylemler, sağlık koşulları gibi birçok ögeyi içerisinde barındıran bir yapıya sahiptir. Aynı zamanda kültür öğretme, problem çözme ve öğrenme sürecini nasıl yapılandırdığımızı da içermektedir. Kültür kavramı, kullanımı itibarıyla, içinde yaşanılan bölgenin değerleriyle bezenmiş ve toplumlara özgü olma özelliği taşımaktadır. Aynı coğrafya üzerinde bulunan ve ortak mirasın parçalarını oluşturan, mozağin her bir parçası kültür kavramına zenginlik katmış ve çokkültürlülük kavramını doğurmuştur. Sosyoloji çalışmalarında çokkültürlülük, aynı ülkede pek çok kültürün birlikte varoluşu anlamına gelmektedir ve çokkültürlülük kavramı ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engelli olma, sosyal sınıf, eğitim, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların farkına varılmasını içermektedir (American Psychological Association, 2002).

Sinagatullin'e (2003) göre, çokkültürlülük hareketi toplumda farklı kültürel geçmişten gelen bireylerin ortak haklara kavuşması için 1960-70'li yıllarda yurttaş hakları hareketi ile canlılık kazanmıştır. Bu süreçte özellikle Afrika Kökenli Amerikan yurttaşların beklentileri süreci hızlandırmış ve çokkültürlülük kavramı hızla yayılmıştır. Çokkültürlülük kavramı aynı zamanda bir hak arayışı süreciyle kendisini göstermiş, Afrika Kökenli Amerikan yurttaşların talepleriyle ön plana çıkmıştır. Bu talepler;

- 1- Eğitim kurumlarının programları tarih, kültür ve bakış açılarımızı yansıtmalıdır.
- 2- Okullar daha fazla beyaz olmayan öğretmen ve yönetici çalıştırılmalı ve bunlar öğrencilere rol model olmalıdır.
- 3- Etnik gruplar okulları kontrol edebilmeli ve ders kitaplarında Birleşik Devletlerde yaşayan farklı insanlar yer almalıdır.
- 4- Bunun yanında çokkültürlülük hareketi ile kadın hakları hareketi arasında da yoğun bir ilişki kurulmaktadır. Bu süreçte feminist hareket aşağıdaki hakları talep etmektedir:
 - a) Ders kitaplarında, kadınların ülke ve dünyanın gelişimine katkılarını yansıtan daha fazla materyale yer verilmesi,
 - b) Eğitim kurumlarında daha fazla kadın yöneticinin yer alması.

Çokkültürlülük kavramı sadece ABD'de değil farklı kültürleri içerisinde barındıran birçok ülkede tartışılan ve üzerinde çalışılan bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Bu kavram kaçınılmaz olarak eğitimin de ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve çokkültürlü eğitim alan yazınında ele alınan önemli konulardan biri olmaya başlamıştır. Çokkültürlü eğitim günümüzde sadece Amerika'da değil dünyanın birçok ülkesinde çalışılmakta olan bir konu haline almıştır. Almanya, Yunanistan, Japonya, Meksika, Tayvan, Malezya, Güney Afrika, Çin, İspanya, Avustralya, Şili bunlardan bazılarıdır (Grant ve Portera, 2011).

Çokkültürlü eğitim, demokratik inanç ve değerler üzerine kurulu bir öğrenme ve öğretme yaklaşımıdır. Birbiri ile bağlantılı bir dünyada, farklı kültürel yapıya sahip toplumları kültürel çoğulculuğa teşvik etme çabasıdır (Bennett, 2011). Öğrenme ve öğretme sürecinin kültürel çoğulculuğu teşvik edecek ve farklı kültürlerle saygı duyulmasını sağlayacak biçimde ortak anlaşma çerçevesinde inşa edilmesi temel beklentidir. Banks (2002), bu sürecin inşa edilebilmesi için aşağıdaki hedeflerin kazandırılması gerektiğini ifade etmektedir:

- 1- Bireylerin, farklı kültürlerin bakış açılarıyla kendilerine bakarak kendilerini daha iyi anlamalarına yardımcı olur.
- 2- Öğrencilere etnik ve kültürel alternatifler sunar.

Turkish Studies

- 3- Tüm öğrencilere etnik kültür, baskın kültür ve karşıt kültür için gerekli olan bilgi, tutum ve becerileri sağlar.
- 4- Etnik, ırksal, fiziksel, kültürel karakteristiklerden kaynaklanan farklılıkların yarattığı ayrımcılığın azaltılmasını amaçlar.
- 5- Öğrencilerin, temel okuma, yazma ve matematik becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde rol alacak öğretmenlerin ise belli başlı yeterliklere sahip olması gerekmektedir. Öğretmenlerin çokkültürlü yeterlikleri üzerinde yapılan çalışmalarda tutum, bilgi ve beceri olarak üç boyut üzerinde durulmaktadır. Bunlar içinde tutum; farklılıklara olumlu yönde yaklaşmak, okul reform hareketlerinin önemini anlamak, çokkültürlü ve küresel bakış açısını genişletmeye çalışmak şeklinde betimlenmektedir. Bilgi boyutu ise; etnik, ulusal ve küresel değerler hakkında bilgi, farklılığın görünümü ve etrafındaki konular hakkında bilgi, öğrencilerin öğrenme stilleri hakkında bilgi (sosyal, dinsel, akademik, psikolojik gibi) ve geleneksel halk eğitimi bilgisi olarak ele alınmaktadır. Beceri boyutunda, öğrencilerin ulusal ve küresel değerlere yönelik tutumunu olumlu yönde geliştirmek, farklı kültürleri kabullenici olmayı öğretmek, insan farklılıklarındaki değişim ve artışı kabullenici olmayı öğretmek, öğrencilere alternatif sağlık ve yaşam koşulları içerisinde bulunan çocuklara yönelik empatik ve sevecen tutum kazandırmak, karşı cinse yönelik destekleyici tutum geliştirmek, çokkültürlü program geliştirmek, öğrenende bilginin yapılandırılmasını sağlamak, öğrenci sosyalizasyonunu sağlamak şeklinde ifade edilmektedir (Sinagatullin, 2003).

Öğretmenlerin sahip olması beklenen bu tutum, bilgi ve becerilerin öğretmenlere kazandırılması süreci de bu çalışmalardan etkilenmekte ve öğretmen adaylarından bu özelliklerin kazanılması beklenilmektedir. Öğretmen adaylarının farklı kültürel geçmişe sahip olan öğrencilerin geçmişlerini ve deneyimlerini göz önünde bulundurarak çokkültürlü ve evrensel bakış açısına sahip olmaları önemli bir kazanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Amerika’da Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyon Kurulu (NCATE) öğretmen eğitimde “Farklı Öğrencilerle Çalışma Deneyimleri”ni altı temel standarttan biri olarak kabul etmektedir (Professional Standards, 2008). Türkiye’de ise öğretmen yeterlikleri, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri" ve "Özel Alan Yeterlikleri" olmak üzere iki boyutta tanımlanmaktadır. Bu yeterlik alanları incelendiğinde de öğretmenlerin çokkültürlü öğretmen yeterlikleri konusunda donanımlı olması gerektiğine vurgu yapıldığı gözlenmektedir (MEB Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Gen. Müd., b.t.).

Özellikle ilk ve ortaöğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin farklı kültürel özelliklere sahip öğrencilerine yönelik etkin bir çokkültürlü eğitim ortamı oluşturması gerektiği kaçınılmaz bir olgudur. Eğitim Fakültesi mezunlarının sıklıkla kendi öğretim elemanlarından gördükleri öğretim tarzını model aldıkları (Zeichner vd., 1998) göz önünde bulundurulduğunda, öğretmen yetiştiren Eğitim Fakültelerine ciddi sorumluluklar düştüğü görülmektedir. Bu doğrultuda, Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü bilgi, tutum ve becerileri öğretim programlarına dahil etmeleri gerekmektedir (Allan ve Estler, 2005). Öğretmen yetiştiren programların da etkili bir öğrenme ortamı yaratabilmeleri için çokkültürlü farkındalık kazandırmayı programın temel öğelerinden biri haline getirmeleri beklenilmektedir (Tozer, Senese ve Vilas, 2006, aktaran Thompson, 2009). Diğer bir deyişle, öğretmen yetiştiren kurumların, öğretmen adaylarının kültürün eğitim üzerindeki etkilerini, çokkültürlülüğü ve öğrenme-öğretme sürecindeki fırsat eşitliği kavramını anlayabilmeleri için dersler, alan uygulamaları ve klinik uygulamalar gibi çeşitli olanakları sağlaması gerekmektedir (Kelm, Warring ve Rau, 2001).

Öğrenme-öğretme sürecini çokkültürlü eğitimin genel yapısını dikkate alarak tasarlayabilmek için de Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının

Turkish Studies

çokkültürlülüğe ilişkin bakış açılarının ortaya konulması atılması gereken ilk adım olarak karşımıza çıkmaktadır. Alan yazını incelendiğinde öğretim elemanlarının çokkültürlü eğitime ilişkin görüşlerinin ve çokkültürlü yeterliklerinin incelendiği çalışmalara (ör. King ve Howard-Hamilton, 2003; Sealey, Burnett ve Johnson, 2006; Smolen vd., 2006) öncelikli olarak yer verildiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda göze çarpan ortak bulgulardan biri her ne kadar çokkültürlü eğitim öğretim elemanları tarafından çok önemli görülse de çokkültürlü eğitimi hayata geçirme konusunda bilgi ve deneyim eksikliklerinin olduğu yönündedir (Ezera, Millet ve Patkin, 2006; Smolen vd., 2006). Bir diğer bulgu ise Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çoğunun çokkültürlü eğitim konusunda deneyiminin ve eğitiminin bulunmadığı, ayrıca farkındalık düzeylerinin de farklılaştığıdır (Zeichner vd., 1998). Ülkemizdeki alan yazını incelendiğinde ise çokkültürlü eğitimin henüz üzerinde yeterince çalışılan bir konu olmadığı görülmektedir. Çırık (2008), Yazıcı, Başol ve Toprak (2009) ve Başbay ve Kağmıcı'nın (2009, 2011) çalışmaları bu alanda yapılmış araştırmalar arasındadır.

Çokkültürlü eğitim üzerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, Çoban, Karaman ve Doğan (2010) tarafından yürütülen çalışmada öğretmen adaylarının kültürel farklılıklara yönelik bakış açıları araştırılmış ve bulgular araştırmaya katılan 261 Tezsiz Yüksek Lisans öğrencisinden alınmıştır. Araştırma sonuçları katılımcıların kültürel farklılıklara yönelik bakış açılarının olumlu yönde olduğunu göstermiştir. Bir diğer çalışma ise 23 OECD ülkesindeki öğretmenlerin çalışma koşullarına odaklanarak okullardaki öğrenme ortamını araştıran Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırmasıdır (Teaching and Learning International Survey-TALIS). Bu araştırmaya Türkiye'den 191 ilköğretim müdürü ve 6, 7 ve 8. sınıflarda derse giren 3637 branş öğretmeni katılmış ve araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin "çokkültürlü ortamlarda öğretim" (% 52.28) alanında mesleki eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Ancak bu ihtiyaca rağmen yöneticilerin yaklaşık % 6'sı ve öğretmenlerin ise %12'si çokkültürlü ortamda öğretim yapma hususlarına hiç önem verilmediğini belirtmişlerdir (Büyüköztürk, Akbaba, Altun ve Yıldırım, 2010). Ülkemizde çokkültürlü öğretmen yeterliklerini öğretmen adaylarına kazandırmak için öğretim programlarının düzenlendiğini ve öğretmen adaylarının çokkültürlülüğe ilişkin farkındalıklarını arttırmak için çalışmalar yapıldığını söylemek henüz mümkün değildir. Ayrıca Eğitim Fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterliklere ilişkin görüşleri de araştırılmamış bir konudur.

Öğretmenlerin Kamu Personeli Seçme Sınavı sonucunda almış oldukları puanlara göre Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerinde göreve başladıkları bilinen bir olgudur. Bu bireylerden özellikle doğup büyüdükları veya eğitim aldıkları ortamların dışında göreve başlayacak olanların farklı kültürlerle temas halinde olması büyük bir olasılıktır. Öğrencilerin farklı ırk, etnik köken, sınıf, cinsiyet, dil, inanç sistemi, deneyim, cinsel yönelim ve politik görüşe sahip olabileceklerini düşünmek, kabul etmek, öğretim ortamını düzenlerken bunları dikkate almak ve bu farklılıkları tartışmaya açık olmak kültürel zenginliği sınıf ortamına taşımının önemli bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu doğrultuda özellikle farklı kültürel değerlere açık olan, bu değerleri anlama ve yaşatma gerekliliğine inanan öğretmen profiline ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretmenlerin bu yönde bir anlayışa sahip olabilmesi için çokkültürlü bir öğretim ortamının tasarlanması konusunda bilgi sahibi olması ve sınıf atmosferini farklı bakış açılarını kabul edecek şekilde kurgulaması yönünde bilgilendirilmeleri gerektiğine inanılmaktadır.

Çokkültürlü yeterliliğe sahip öğretmenler yetiştirmek için Eğitim Fakültelerinin çokkültürlü eğitime hazır olması ve öğretim elemanlarının ise çokkültürlü yeterliğe sahip olması gerekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmada öğretmen adaylarını yetiştiren öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarının ortaya konulması hedeflenmiştir. Diğer bir deyişle, bu araştırma ile

Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik düzeylerine ilişkin bir profil ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu amaç doğrultusunda şu temel sorulara cevap aranmıştır:

1- Eğitim Fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri düzeyleri nelerdir?

2- Eğitim Fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri yeterlik düzeyleri cinsiyet, unvan, iş deneyimi, yurtdışı deneyimi, yaşantının çoğunun geçirildiği yer ve üniversitelerinin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

Yöntem

Bu çalışma ile Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü eğitimin boyutları olarak kabul edilen farkındalık, bilgi ve beceriye yönelik algılarının araştırılması amaçlanmıştır. Araştırmada var olan bir durumun betimlenmesi söz konusu olduğundan betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem çerçevesinde araştırma, bir ölçek dahilinde veri toplamayı içeren bir yapıda kurgulanmıştır.

Araştırma Grubu

Çalışma kapsamında verilerin toplanabilmesi için Türkiye'deki tüm Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarına e-posta aracılığıyla araştırma hakkında bilgi veren bir e-posta gönderilmiştir. Çalışmaya 63 Eğitim Fakültesinden 347 öğretim elemanı katılmayı kabul etmiştir. Çalışmaya katılan öğretim elemanlarına araştırmacılar tarafından geliştirilen bir ölçek çevirimiçi ortamda gönderilmiş ve bilgiler çevirimiçi ortamda saklanmıştır. Katılımcıların bölgesel dağılımları dikkate alındığında İç Anadolu bölgesinde görev yapan öğretim elemanlarının sayısının diğer bölgelere oranla daha fazla olduğu görülmüştür (% 35). İç Anadolu bölgesini sırasıyla Marmara bölgesi (% 25), Ege bölgesi (% 15), Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi (% 13), Akdeniz bölgesi (% 8) ve Karadeniz bölgesi (% 4) takip etmiştir. Çalışmaya katılan 347 öğretim elemanının 176'sı kadın ve 171'i erkektir. 24'ü profesör, 32'i doçent, 125'i yardımcı doçent ve 166'sı öğretim elemanı olan katılımcıların % 26'sının 5 -10 yıl arasında iş deneyimi bulunmaktadır. Katılımcıların % 24'ünün iş deneyimi 5 yıldan fazla iken, % 19'unun 10-15 yıl, % 16'sının ise 15-20 yıl ve yine %16'sının 5 yıldan daha az iş deneyimine sahip oldukları görülmüştür. Öğretim elemanlarının çoğunun yurtdışı deneyimi olmadığı bulunmuştur (% 41). Katılımcıların % 29'nun altı aydan az, %13'ünün 3 yıldan fazla, % 10'unun 6 ay bir yıl arası ve % 7'sinin 3 yıldan fazla yurt dışı deneyimi olduğu bulunmuştur. Katılımcıların çoğunun yaşamının büyük bölümünü büyük şehirlerde (% 44) geçirdiği, % 35'inin şehirlerde ve % 21'inin ise metropollerde geçirdiği görülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bu çalışmada Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü yeterlik düzeylerini ölçmek amacıyla Başbay ve Kağnıcı tarafından geliştirilen (2011) "Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği" kullanılmıştır. "Tamamen katılıyorum"dan, "kesinlikle katılmıyorum"a doğru giden 5-1 arası puanlanan Likert tipi bir ölçek olan "Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği", farkındalık, bilgi ve beceri olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Farkındalık boyutunda 16, bilgi boyutunda 9 ve beceri boyutunda 16 olmak üzere ölçekte toplam 41 madde bulunmaktadır. Farkındalık ve beceri boyutlarından alınabilecek en yüksek puan 80 en düşük puan ise 16'dır. Bilgi boyutundan ise elde edilebilecek en yüksek puan 45 en düşük puan ise 9'dur. Yüksek puanlar çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceriye yönelik düzeyin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçekte yer alan toplam "10" madde

Turkish Studies

çokkültürlüğe ilişkin olumsuz ifadeler içerdiğinden ters yönde puanlanmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin veriler incelendiğinde, “Farkındalık” alt boyutu için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .85, “Bilgi” alt boyutu için .87, “Beceri” alt boyutu için 91, ölçeğin tümü için ise .95 olarak belirlenmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların görev yaptıkları üniversite, akademik unvanı, cinsiyeti, meslekte geçirdiği yıl, yurtdışı deneyimi, bugüne kadar yaşamının büyük bölümünü geçirdiği yer gibi demografik bilgileri araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ile toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada Türkiye’deki Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre anlamlı fark gösterip göstermediğini incelemek amacıyla çok değişkenli ANOVA (MONOVA) kullanılmıştır. MANOVA, deneysel ve tarama araştırmalarında kullanılan güçlü çok değişkenli bir istatistiktir. Bir ya da daha çok faktöre göre oluşan grupların birden fazla bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2006).

İşlem (Veri Toplama Süreci)

Çalışma kapsamında verilerin toplanabilmesi için çevrimiçi ortamda bir platform yaratılmış ve öğretim elemanlarının bu platform aracılığıyla görüşlerini ifade etmeleri beklenilmiştir. Bu kapsamda, Türkiye’deki tüm Eğitim Fakültelerindeki öğretim elemanlarına araştırma hakkında bilgi içeren açıklayıcı bir e-posta gönderilmiştir. Gönderilen e-postada oluşturulan platformla bağlantı kurulmuş ve öğretim elemanlarının iki adımlı sistemle organize edilen yapıda betimleyici verileri ile ölçeğe ilişkin görüşleri toplanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden öğretim elemanları çevrimiçi ortamda bilgilerini ve görüşlerini bildirmiş, otomasyon sistemi ile herhangi bir bilgi eksikliği olup olmadığı süreç içerisinde kontrol edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada, ilk olarak “Eğitim Fakültelerinde görev yapan öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri düzeyleri nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 1’de öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri düzeylerine ilişkin ortalama, standart sapma ve ranj değerleri verilmiştir.

Tablo 1: Öğretim Elemanlarının Algıladıkları Çokkültürlü Farkındalık, Bilgi ve Beceri Düzeylerine İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Ranj Değerleri

Bağımlı Değişken	n	\bar{X}	Ss	Ranj
Farkındalık	347	66.67	8.05	34-80
Bilgi	347	33.56	5.65	9-45
Beceri	347	59.40	10.11	24-80

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretim elemanlarının çokkültürlü farkındalık puanlarının ortalaması ise 66.67 (Ss = 8.05), çokkültürlü bilgi puanlarının ortalaması 34.56 (Ss = 5.65) ve çokkültürlü beceri puanlarının ortalaması 59.40 (Ss = 10.11) ve bulunmuştur.

Araştırmanın ikinci sorusunu test etmek amacıyla MANOVA kullanılmıştır. MANOVA’nın başlıca varsayımlarından biri bağımlı değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olmasıdır (Büyüköztürk, 2006). Bu varsayımı test etmek amacıyla araştırmanın bağımlı

değişkenlerinin arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Yapılan analizlerde ölçeğin alt ölçekleri arasındaki olumlu ve anlamlı ilişki olduğu görülmüştür.

Tablo 2: *Bağımlı Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları*

Faktörler	Farkındalık	Bilgi	Beceri
Farkındalık	1.00	.42*	.73*
Bilgi		1.00	.59*
Beceri			1.00

* $p < 0.01$

Varyans–kovaryans matrislerinin homojenliğini test etmek amacıyla yapılan analizde bağımlı değişkenlerin olası tüm ikili kombinasyonları için kovaryansların eşit olduğu görülmüştür (Box's $F [18, 519692] = .77, p = .74$). MANOVA sonuçları, iki demografik değişkenin istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Bulgular cinsiyet Wilks' $\Lambda = .94, F (3, 339) = 7.05, p = .000, \eta^2 .06$ ve yurtdışı deneyiminde, Wilks' $\Lambda = .92, F (12, 897) = 2.27, p = .000, \eta^2 .03$. anlamlı fark vermiştir.

Tablo 3'de Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği - alt ölçek puanlarının cinsiyete göre ortalama ve standart sapma değerleri ve Tablo 4'de yurtdışı deneyimine göre ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Tablo 3: *Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği - Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri*

Bağımlı Değişken	Cinsiyet	\bar{X}	Ss
Farkındalık	Erkek	66.30	.65
	Kadın	69.12	.68
Bilgi	Erkek	34.53	.47
	Kadın	33.90	.49
Beceri	Erkek	59.23	.83
	Kadın	62.21	.86

Tablo 3'de görüldüğü gibi çokkültürlü farkındalık puanlarının ortalaması erkek öğretim elemanlarının 66.12 (Ss = .65), kadın öğretim elemanlarının 69.12 (Ss = .68)'dir. Çokkültürlü bilgi puanlarının ortalaması erkek öğretim elemanlarının 34.53 (Ss = .47), kadın öğretim elemanlarının çokkültürlü bilgi puanlarının ortalaması 33.90 (Ss = .49)'dir. Çokkültürlü beceri puanlarının ortalaması erkek öğretim elemanlarının 59.23 (Ss = .83), kadın öğretim elemanlarının ise 62.21 (Ss = .86)'dir.

Tablo 4:Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği - Alt Ölçek Puanlarının Yurtdışı Deneyimine Göre Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Bağımlı Değişken	Yurtdışı Deneyimi	\bar{X}	Ss
Farkındalık	Yok	64.47	.65
	6 aydan az	67.32	.77
	6 ay -1 yıl	68.98	1.31
	1 yıl-3 yıl	68.81	1.62
	3 yıldan fazla	68.96	1.14
Bilgi	Yok	32.69	.47
	6 aydan az	33.32	.56
	6 ay -1 yıl	34.88	.95
	1 yıl-3 yıl	35.18	1.17
	3 yıldan fazla	34.99	.83
Beceri	Yok	57.07	.83
	6 aydan az	59.40	.98
	6 ay -1 yıl	61.41	1.66
	1 yıl-3 yıl	62.32	2.06
	3 yıldan fazla	63.39	1.45

Bu iki değişken için tek yönlü ANOVA yapılmıştır. Sonuçlara göre cinsiyete göre bilgi F (1, 347) = 1.05, p = .31, $\eta^2 = .00$ alt ölçeğinde anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak, farkındalık F (1, 347) = 11.26, p = .001, $\eta^2 = .03$ ve beceri F (1, 347) = 7.75, p = .00, $\eta^2 = .02$ alt ölçeklerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın öğretim elemanlarının kültürel farkındalık düzeyleri ($\bar{X} = 69.12$) erkek öğretim elemanlarına ($\bar{X} = 66.30$) göre daha yüksek bulunmuştur. Yine kadın öğretim elemanlarının kültürel beceri düzeyleri ($\bar{X} = 62.21$) erkek öğretim elemanlarına ($\bar{X} = 59.23$) göre daha yüksek bulunmuştur. Farklı cinsiyetteki öğretim elemanlarının yurtdışı deneyimlerinin çokkültürlü yeterliklerini etkileyen bir diğer değişken olduğundan hareketle yurtdışı deneyimi bulunmayan ve farklı dönemlerle yurtdışı deneyim yaşayan öğretim elemanlarının görüşleri incelenmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5:Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği - Alt Ölçek Puanlarının Cinsiyete ve Yurtdışı Deneyimine Göre ANOVA Sonuçları

Cinsiyet	Farkındalık	1	11.26	.032	.00
Cinsiyet	Bilgi	1	1.05	.003	.31
	Beceri	1	7.75	.022	.01
	Yurtdışı Deneyimi	Farkındalık	4	5.27	.058
Yurtdışı Deneyimi	Bilgi	4	2.62	.030	.04
	Beceri	4	4.77	.053	.00

Yurtdışı deneyim için ANOVA sonuçları farkındalık F (4, 347) = 5.27, p = .00, $\eta^2 = .05$, bilgi F (4, 347) = 2.62, p = .04, $\eta^2 = .03$, ve beceri F (4, 347) = 4.77, p = .00, $\eta^2 = .06$ alt ölçeklerinde anlamlı bulunmuştur. 6 ay ile 1 yıl arası ($\bar{X} = 34.88$), bir yıl ile üç yıl arası ($\bar{X} = 35.18$) ve üç yıldan fazla ($\bar{X} = 34.99$) yurtdışı deneyimi olan öğretim elemanlarının yurtdışı deneyimi

Turkish Studies

olmayan öğretim elemanlarından daha fazla çokkültürlü bilgi algısına sahip oldukları bulunmuştur (\bar{X} = 32.69). Farkındalık alt ölçeğinde, 6 aydan az (\bar{X} = 67.32), 6 ay ile 1 yıl arası (\bar{X} = 68.98), bir yıl ile üç yıl arası (\bar{X} = 68.81) ve üç yıldan fazla (\bar{X} = 68.96) yurtdışı deneyimi olan öğretim elemanlarının yurtdışı deneyimi olmayan öğretim elemanlarından daha fazla çokkültürlü farkındalık algısına sahip oldukları görülmüştür (\bar{X} = 64.47).

Son olarak beceri alt ölçeğinde, 6 aydan az (\bar{X} = 59.40), 6 ay ile 1 yıl arası (\bar{X} = 61.41), bir yıl ile üç yıl arası (\bar{X} = 62.32) ve üç yıldan fazla (\bar{X} = 63.39) yurtdışı deneyimi olan öğretim elemanlarının yurtdışı deneyimi olmayan öğretim elemanlarından daha fazla çokkültürlü beceri algısına sahip oldukları bulunmuştur (\bar{X} = 57.07).

MANOVA analizi sonucunda, bağımsız değişkenlerin çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri bağımlı değişkenleri üzerine etki boyutuna bakıldığında; cinsiyet, bağımlı değişkenlerin varyanslarının % 6'sını (λ^2 =.062) ve yurtdışı deneyimi ise % 3'ünü (λ^2 =.028) açıklamaktadır.

Tartışma

Bu çalışmada Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının algıladıkları çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceri düzeyleri ile bu yeterlik düzeylerinin cinsiyet, unvan, iş deneyimi, yurtdışı deneyimi, yaşantının çoğunun geçirildiği yer ve üniversitelerinin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine göre anlamlı fark gösterip göstermediği araştırılmıştır.

Araştırmanın ilk sorusuna ilişkin bulgulara göre öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algısının yüksek olduğu görülmüştür. Beceri ve Farkındalık alt boyutlarında alınabilecek en yüksek puanın 80 olduğu göz önünde bulundurulduğunda gerek erkek gerekse kadın öğretim elemanlarının kendilerini çokkültürlü farkındalık ve beceriye sahip olarak algıladıkları söylenebilir. Yine benzer şekilde Bilgi alt boyutunda alınabilecek en yüksek puanın 45 olduğu göz önünde bulundurulduğunda öğretim elemanlarının kendilerini çokkültürlü bilgiye sahip olarak algıladıkları söylenebilir (Bakınız Tablo 1).

Alan yazını incelendiğinde öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarına ilişkin araştırma sayısının sınırlı olduğu görülmektedir. Var olan çalışmalar içinden King ve Howard-Hamilton'ın (2003) çalışmasında elde edilen bulgularla bu araştırmanın bulgularının paralellik gösterdiği belirlenmiştir. Başka bir çalışmada benzer bir şekilde hemşirelik lisans programında ders vermekte olan öğretim elemanlarının kültürel farkındalığa, istekliliğe, bilgi ve beceriye sahip oldukları bulunmuştur (Sealey, Burnett ve Johnson, 2006). Bulguların bu çalışmayla benzeşik bir yapıda olduğu görülmüştür. Farklı kültürel yapılardan gelen öğrenenlerle birlikte olan öğretim elemanlarının çokkültürlü farkındalık düzeylerinin yüksek olmasının mesleki bir gereklilik olduğu ifade edilebilir. Öğretim sürecinde bu farklılıkların dikkate alınması özellikle Eğitim Fakültesi öğretim elemanları için sürecin tasarlanmasında çok önemli bir özelliktir. Ancak bu çalışmanın en önemli zayıflığını oluşturan etmen öğretim elemanlarının kendilerine yönelik algıları ile uygulamaları arasındaki tutarlığın test edilememesidir. Söylemle eylemin tutarlığı bu çalışma kapsamında test edilememiştir. Bu nedenle elde edilen bulgular sadece kişilerin kendilerine yönelik algılarından oluşmaktadır.

Araştırmanın ikinci sorusu kapsamında elde edilen bulgular ışığında, öğretim elemanlarının algılarında sadece cinsiyet ve yurtdışı deneyim olmak üzere iki demografik değişkenin istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Ancak unvan, iş deneyimi, yaşantının çoğunun geçirildiği yer ve üniversitelerinin bulunduğu coğrafi bölge değişkenlerine göre öğretim elemanlarının çokkültürlü farkındalık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

Turkish Studies

Cinsiyete göre bilgi alt ölçeğinde anlamlı bir fark bulunamamışken, farkındalık ve beceri alt ölçeklerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Kadın öğretim elemanlarının kültürel farkındalık ve beceri düzeyleri, erkek öğretim elemanlarına göre daha yüksek bulunmuştur (Bakınız Tablo 2). Bu bulgu Çoban, Karaman ve Doğan'ın (2010) öğretmen adayları ile yürüttükleri çalışmanın bulgularıyla paralellik göstermektedir. Bu çalışmada "siyasi görüş" boyutunda kadınlar lehine olumlu bir bakış açısı olduğu görülmüştür. Yine yüksek lisans yapmakta olan öğretmenlerle yapılmış olan bir araştırmada kadın öğretmenlerin çokkültürlü yeterlik algılarının erkek öğretmenlere oranlara daha yüksek olduğu görülmüştür (Harkins ve Leighton, 2010). Kadınların erkeklere nazaran farklılıklara daha duyarlı olması Gilligan'ın ahlak gelişimi ile ilişkilendirilebilir. Gilligan'a göre kadınlar bakım ve ilgi göstermeye daha yatkındır. Adalet ahlakılığı ise haklar ve eşitlik üzerine kurulmuştur (Aktaran Akbaba, 2009). Bu doğrultuda kadınların yeterliklerinin erkeklere göre daha yüksek bir değer almasının hayata bakış açılarındaki farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ancak bu verilere dayanarak kadın ve erkeklerin aralarında keskin bir farklılığın olduğunun söylenmesinin de yanlış olacağı düşünülmektedir.

Yurtdışı deneyim için yapılan analiz sonuçlarında bilgi, farkındalık ve beceri alt ölçeklerinde anlamlı farklılık bulunmuştur. Yurtdışı deneyimi olan öğretim elemanlarının, yurtdışında kalma sürelerine bağlı kalınsız, yurtdışı deneyimi olmayanlara göre çokkültürlü yeterlik algılarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Araştırmanın bu bulgusu alan yazınındaki bazı çalışmalarla paralellik göstermiştir. Smolen ve arkadaşları (2006) yapmış oldukları çalışmada yurtdışı deneyimin öğretim üyelerinin çokkültürlü eğitim konusundaki algı ve düşüncelerinde anlamlı farklılaşmalara neden olduğunu bulmuşlardır. Yurtdışı deneyimi olan öğretim üyelerinin çeşitlilik konularını eğitim programlarına dahil ettikleri, farklılıklar konusunda daha rahat konuşabildikleri ve farklılıklara daha duyarlı olduğu görülmüştür. Farklı bir kültürde yaşama deneyimine sahip olan bireyler kendi kültürü ve içinde bulunduğu kültür arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri görmeye başlayabilir ve bu deneyim bireye objektif bir şekilde sorgulama ve gözleme olanağı sunar (Atieno Okech ve DeVoe, 2010). Bu bireyler içinde yaşadıkları kültürü çeşitli boyutlarıyla anlamaya başlar ve bu deneyim ile çokkültürlü ortamlarda etkili olabilmek için gereken bilgi, farkındalık ve becerileri kazanabilir (Sue vd., 1992). Bu veriler ışığında ülkemizde yürütülen öğretim üyelerine yurtdışı deneyim kazandırma çabalarının olumlu bir girişim olduğu söylenebilir.

Pedersen ve Ivey'e (1993) göre kültür, diğer insanları anlamak için varsayımlardan oluşan bir bakış açısı sunar ve çoğu zaman insanlar davranışlarının arkasındaki varsayımları fark etmez; bu nedenle de davranışlar, kültürel olarak değil normal veya anormal olarak tanımlanır. Kağıtçıbaşı (2000) insanın ancak kendi kültüründen dışarı çıktığı zaman kültürü fark ettiğini ve kültürün farkına vardığından sonra artık onu göz ardı edemeyeceğini ifade etmektedir. Diğer bir deyişle, ne zaman ki bir insan başka bir kültürle temas ederse o zaman aslında ait olduğu kültürünün ve başka kültürlerin farkına varır. Bu farkındalıkla zamanla davranışların normal ve anormal olması ötesinde kültüre öz olduğu gerçekliği ile tanışır. Bu bir anlamda kültürel farkındalığın oluşmasında ilk adımdır ve bilindiği gibi kültürel farkındalık çokkültürlü gelişimin en temel ögesidir. Bu nedenle çokkültürlü gelişimin başlayabilmesi için kültürel farkındalık ilk adımdır ve bu adım ancak başka kültürlerle temas halinde olunarak elde edilir. Yurtdışı deneyim bu bağlamda son derece önemlidir. Yurtdışı deneyimi olan bireylerin kültürel farkındalık adına ilk adımları attıkları söylenebilir.

Bu araştırma ile Türkiye'deki Eğitim Fakültelerinde görev yapmakta olan öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algılarına yönelik bir profil ortaya konulmuştur. Bu profil çokkültürlü eğitim konusunda önemli bir adım olmakla beraber yeterli değildir. Bu araştırma ile öğretim elemanlarının çokkültürlü yeterlik algıları incelenmiştir. Bu algıların öğretim ortamındaki

yansımalarının incelenmesi de gerekmektedir. Diğer bir deyişle çokkültürlü farkındalık, bilgi ve beceriye sahip olduğunu düşünen öğretim elemanlarının bu yeterlikleri öğretim programlarına ne oranda yansıttıkları önemli bir araştırma konusudur. Bu bağlamda öğretmen adaylarının da Eğitim Fakültelerindeki çokkültürlü eğitim ortamına yönelik görüşlerini almak, çokkültürlü eğitim uygulamaları ile ilgili detaylı araştırmalar yapmak gerekmektedir.

Bu çalışmanın en zayıf yönü algıların ölçülmesidir. Aslında çokkültürlü yeterlikler algı boyutunun dışında uygulama sürecinde ortaya konulması gereken davranış biçimlerini içermektedir. Çalışmada sadece öğretim elemanlarının görüşlerinden hareket edilmiştir. Davranış biçimlerinin gözlenmesi söz konusu olamamıştır. Çalışma genel bir profil ortaya koymayı amaçladığından öğretim elemanlarının davranış biçimlerine odaklanılamamıştır. Bu durum araştırmanın sınırlı yönü olarak belirlenebilir. Bundan sonra yürütülecek çalışmalarda ölçeğin öğreticilerin davranış biçimlerinin gözlenebildiği verilerle desteklenmesinin, öğretim ortamlarının ve programlarının çokkültürlü özelliklerinin öğretmen adaylarının bakış açılarıyla da incelenmesinin alan yazımına katkılar sağlayacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- AKBABA Sırrı (2009). “Eğitim Psikolojisi” (Ed. Yaşar Özbay, Serdar Erkan) Ahlak ve Gelişim. Pegem Yayıncılık., Ankara s. 165-203.
- ALLAN Elizabeth J. ve ESTER Suzanne E. (2005). Diversity, Privilege, and Us: Collaborative Curriculum Transformation Among Educational Leadership Faculty. *Innovative Higher Education*, (29), 209-232.
- American Psychological Association. (2002). Guidelines on Multicultural Education, Training, Research, Practice, and Organizational Change for Psychologists. <http://www.apa.org/pi/multiculturalguidelines/homepage.html>, (ET: 25.12.2009)
- ATTIENO OKECH Jane. E ve DEVOE Stephen (2010). A Multidimensional Exploration of the Impact of International Experiences on Counselors’ Cross-Cultural Awareness. *International Journal for the Advancement of Counselling*, (32), 117–128.
- BAŞBAY Alper ve KAĞNICI D. Yelda (2009). Çokkültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 34, Sayı 152, (30-43)
- BAŞBAY Alper ve KAĞNICI D. Yelda (2011). Çokkültürlü Yeterlik Algıları Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Eğitim ve Bilim*, Cilt 36, Sayı 161 (199-212)
- BANKS James A. (2002). *An Introduction to Multicultural Education*. Boston: Allyn & Bacon.
- BENNETT Chirsitine. I (2011). *Comprehensive Multicultural Education: Theory and Practice*. Boston: Allyn & Bacon.
- BÜYÜKÖZTÜRK Şener (2006). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- BÜYÜKÖZTÜRK Şener, AKBABA ALTUN Sadegül ve YILDIRIM Kamil (2010). Uluslararası Öğretme ve Öğrenme Araştırması. Türkiye Ulusal Raporu. <http://digm.meb.gov.tr>. (ET: 12. 09. 2010).
- ÇIRIK İlker (2008). Çok Kültürlü Eğitim ve Yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (34), 27-40.

- ÇOBAN Aysel, KARAMAN Neslihan ve DOĞAN Türkan (2010). Öğretmen Adaylarının Kültürel Farklılıklara Yönelik Bakış Açılarının Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, (10), 125-131.
- EZERA Hanna, MILLET Shoshy ve PATKINS Dorit (2006). Multicultural Perspectives in the Curricula of two Colleges of Education in Israel: The Curriculum is a Cruel Mirror of our Society. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, (12), 391–406.
- GRANT Carl. A. ve PORTERA Agostino (2011). *Intercultural and Multicultural Education Enhancing Global Interconnectedness*. New York: Routledge.
- HARKINS Mary. J. ve LEIGHTON Lindsay (2010). Teachers' Perceptions of Their Cultural Competencies: An Investigation into the Relationships Among Teacher Characteristics and Cultural Competence. *Journal of Multiculturalism in Education*, (6), 1-30
- HERMANS Philips (2002). Intercultural Education in two Teacher-Training Courses in the North of the Netherlands. *Intercultural Education*, (13), 183-199.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem (2000). *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- KELM Jeanmarie, WARRING Douglas, R. & RAU Renee (2001). Impact of Multicultural Training on School Psychology and Education Students. *Journal of Instructional Psychology*, (2), 249-252.
- KING Patricia M. Ve HOWARD-HAMILTON Mary (2003). An Assessment of Multicultural Competence. *NASPA Journal*, (40), 119-133.
- KONGAR Emre (1996). Kültür ve Bilim İnsanın Sorumluluğu. *Yıldız Teknik Üniversitesi Açılış Dersi*, http://www.kongar.org/makaleler/mak_kulb.php (ET: 20.01.2008).
- LE ROUX Johann (2002). Effective Educators are Culturally Competent Communicators. *Intercultural Education*, (13), 37-48.
- MEB (2008). “Öğretmen Yeterlikleri Kitabı”. <http://otmg.meb.gov.tr>, (ET: 10.04.2009).
- PEDERSEN, P. B. ve Ivey, A. (1993). *Culture-Centered Counseling and Interviewing Skills. A Practice Guide*. London: Praeger Publishers.
- Professional Standards for the Accreditation of Teacher Preparation Institutions (2008). *Experiences Working With Diverse Students*. <http://www.ncate.org>, (ET:10. 04.2008).
- SEALEY Lorinda J., BURNETT Michael ve JOHNSON Geraldine, (2006). Cultural Competence of Baccalaureate Nursing Faculty: Are We Up to the Task? *Journal of Cultural Diversity*, (13), 131-140.
- SINAGATULLIN Ilghiz. M. (2003). *Constructing Multicultural Education in a Diverse Society*, London: The Scarecrow Press, Inc.
- SMOLEN Lunn A., COLVILLE-HALL Susan, LIANG Xin. ve MAC DONALD Suzanne (2006). An Empirical Study of College of Education Faculty's Perceptions, Beliefs, and Commitment to the Teaching of Diversity in Teacher Education Programs at four Urban Universities. *The Urban Review*, (38), 45-61.

-
- SUE Derald W., ARRENDONDO Patricia ve MCDAVIS Roderick J. (1992). Multicultural Counseling Competencies and Standards: A Call to Professionals. www.aca.org, (ET: 4.4.2007).
- THOMPSON Franklin (2009). The Instruction and Assessment of Multicultural Dispositions in Teacher and Counselor Education. *Journal of Invitational Theory and Practice*, (15), 32-54.
- YAZICI Sedat, BAŞOL Gülşah ve TOPRAK Güleç (2009), Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (37), 229-242.
- ZEICHNER Kenneth, M., GRANT Carl, GAY Geneva, GILLETTE Maureen, VALI Linda ve VILLEGAS Ana Maria (1998). A Research Informed Vision of Good Practice in Multicultural Teacher Education- Design principles. *Theory into Practice*, (37), 163-171.